

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017

ARCHEOLOGICZNE ZDJĘCIE POLSKI

**Instrukcja sporządzania dokumentacji badań powierzchniowych
oraz wypełniania Karty Ewidencyjnej Zabytku Archeologicznego**

**NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA**
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Warszawa 2015

Spis treści

1. Uwagi wstępne	s. 4
2. Ustalenia ogólne	s. 5
3. Numeracja stanowisk na obszarze AZP	s. 6
4. Wytyczne do wypełnienia Karty Ewidencyjnej Zabytku Archeologicznego	s. 7
5. KEZA stanowiska wielkoobszarowego	s. 17
6. Badania obejmujące część obszaru AZP	s. 19
7. Wytyczne do sporządzania dokumentacji badań weryfikacyjnych	s. 19
8. Mapa zbiorcza obszaru w skali 1:25 000	s. 21
9. Sprawozdanie z badań AZP	s. 21
10. Spisy stanowisk archeologicznych na obszarze	s. 24
11. Fotografie stanowisk archeologicznych	s. 25
12. Rysunki i fotografie zabytków	s. 25

1. Uwagi wstępne

Dokumentacja AZP tworzy krajową i wojewódzką ewidencję zabytków archeologicznych i służy prowadzeniu wszelkich działań konserwatorskich w tym zakresie.

Podstawą programu AZP jest podział, który w założeniu miał jednolicie dzielić terytorium kraju na identyczne prostokąty o powierzchni 37,5 km². Jednak w praktyce siatki stosowane na obszarach różnych województw (w odniesieniu do aktualnego i poprzedniego podziału administracyjnego) nie są ze sobą zgodne, co powoduje liczne błędy. W związku z tym NID przygotował siatkę AZP, która równomiernie pokrywa cały teren Polski, eliminując wcześniejsze błędy. Siatka została wykonana przez kartografów w wyniku digitalizacji podziału stosowanego od 1978 roku.

Narodowy Instytut Dziedzictwa udostępnia siatkę AZP dla obszaru całej Polski w postaci usługi sieciowej WMS pod adresem: <http://mapy.zabytek.gov.pl/AZP/service.svc/get>

Usługę można podłączyć jako warstwę w geoportalu Narodowego Instytutu Dziedzictwa (<http://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>), geoportalu GUGiK (<http://geoportal.gov.pl/>) lub w dowolnym oprogramowaniu GIS.

Niniejsza *Instrukcja* jest adresowana do wykonawców badań powierzchniowych i innych prac archeologicznych, wymagających sporządzenia lub aktualizacji KEZA. Zakłada się, że wykonawcom znane są ogólne zasady prowadzenia tych badań i opracowania ich wyników¹. Instrukcja jest uaktualnioną wersją dokumentu opracowanego przez Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (OODA) w roku 2004. **Zaleca się sprawdzanie na stronie internetowej NID wszelkich informacji, komentarzy i uzupełnień do niniejszej Instrukcji** (http://www.nid.pl/pl/Dla_specjalistow/Badania_i_dokumentacja/zabytki-archeologiczne/instrukcje-wytyczne-zalecenia/), pojawiających się zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez użytkowników.

Aktualnie obowiązujący standard dokumentacji ewidencyjnej określa rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 nr 113, poz. 661). Załącznikiem do niego jest wzór Karty Ewidencyjnej Zabytku Archeologicznego – KEZA. Wzór KEZA z numeracją pól oraz formularz niewypełniony stanowią odpowiednio załączniki nr 1 i nr 2 do *Instrukcji*.

Na dokumentację badań powierzchniowych składają się:

1. Karty Ewidencyjne Zabytków Archeologicznych
2. Mapa obszaru AZP w skali 1:25 000
3. Sprawozdanie z badań powierzchniowych
4. Spis stanowisk archeologicznych na obszarze – wg numerów stanowisk na obszarze
5. Alfabetyczny spis stanowisk

---

¹ W przypadku badań powierzchniowych patrz: *Instrukcja ewidencji stanowisk archeologicznych metodą badań powierzchniowych (Archeologiczne Zdjęcie Polski)*, oprac. M. Konopka, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1984, będąca aktualizacją wcześniejszej *Instrukcji wypełniania Karty Ewidencyjnej Stanowiska Archeologicznego*, opr. M. Konopka, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1979.

6. Spis stanowisk archiwalnych
7. Spis stanowisk wg chronologii i funkcji
8. Spis stanowisk, których numeracja uległa zmianie
9. Fotografie stanowisk
10. Rysunki i fotografie zabytków ruchomych

Komplet dokumentacji składa się z wydruków oraz wersji elektronicznej. KEZA jest drukowana w kolorze na papierze o gramaturze nie mniejszej niż 160 g/m². Jej wersja elektroniczna w formacie PDF powinna być załączona do dokumentacji papierowej i opisana wg następującego wzoru: numer obszaru AZP_ numer stanowiska na obszarze (np. AZP_45_67_7).

Wyniki badań opracowuje się w GIS, w formacie shapefile (SHP), zgodnie z wytycznymi zawartymi w rozdziale 8 oraz w załącznikach nr 3 i nr 4 do Instrukcji.

Dokumentacja jest wykonywana w co najmniej dwóch egzemplarzach, przeznaczonych do przekazania właściwemu terytorialnie wojewódzkiemu urzędowi ochrony zabytków i Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa.

2. Ustalenia ogólne

2.1. Kartę ewidencyjną nieruchomego zabytku archeologicznego (dalej: **Kartę Ewidencyjną Zabytku Archeologicznego – KEZA**) zakłada się dla każdego znanego stanowiska archeologicznego w Polsce - istniejącego bądź też zniszczonego lub całkowicie przebadanego, zlokalizowanego lub bez dokładnej lokalizacji.

2.2. Założenie karty ewidencyjnej dla nieruchomego zabytku archeologicznego (stanowiska) jest podstawą do **włączenia go do krajowej i wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych.**

2.3. Pierwszym i najważniejszym etapem badań jest przeprowadzenie kwerendy archiwalnej, wykraczającej poza sprawdzenie wyników poprzednich badań AZP (por. punkt 9.4). Wyniki kwerendy powinny zostać ujęte zarówno w sprawozdaniu, jak i we właściwych KEZA. W związku ze standaryzacją siatki AZP i możliwością przesunąć błędnie wyznaczonych granic obszarów, w trakcie kwerendy należy sprawdzić również dokumentację z badań powierzchniowych obszarów sąsiednich.

2.4. Dokumentacja ewidencyjna nieruchomego zabytku archeologicznego jest stale aktualizowana poprzez dołączanie dokumentacji z kolejnych badań archeologicznych. Wszelkie zmiany i uzupełnienia danych o stanowisku muszą odbywać się przez wykonanie kolejnej KEZA i aktualizację mapy zbiorczej. Nie dotyczy to sytuacji, w której zmiany rejestruje się w ramach jednego zadania, np. badań AZP, w trakcie których obszar rozpoznawany jest dwukrotnie, w różnych porach roku. Wówczas wykonuje się jeden komplet dokumentacji, jednak zarówno KEZA, jak i sprawozdanie, powinny zawierać informacje na temat przebiegu obu etapów (np. o liczbie znalezionych zabytków ruchomych), podobnie dokumentacja fotograficzna.

2.5. Zakładając KEZA wypełnia się **wszystkie 17 działań** karty (formularz karty stanowi załącznik nr 2), zgodnie z wytycznymi zawartymi w dalszej części *Instrukcji*. Nie wolno zmieniać układu karty - należy zachować dwustronny układ formularza.

2.6. Opracowywana KEZA powinna odzwierciedlać aktualny stan badań, co oznacza między innymi, że w przypadku badań weryfikacyjnych nie należy przepisywać niepotwierdzonych w nowych ustaleniach danych z poprzedniej karty inaczej, niż jako dane archiwalne, w dziale 17 (por. punkt 7). W dziale 15 należy przywołać datę wykonania poprzedniej karty (wraz z numeracją AZP, jeśli uległa zmianie).

2.7. Wypełnienia karty dokonuje się przez:

a) wpisanie danych tekstowych lub liczbowych, czcionką Times New Roman, rozmiar **10**, w kolorze czarnym;

b) wybór odpowiednich wartości w danym polu:

- wpisanie znaku „X” dla potwierdzenia danej wartości;
- wpisanie znaku „-” dla zaprzeczenia danej wartości;
- wpisanie znaku „?” dla stwierdzenia niepewności lub niewiedzy;

c) zamieszczenie wycinka mapy topograficznej w kolorze z oznaczonymi graficznie lokalizacją i zasięgiem nieruchomego zabytku archeologicznego.

3. Numeracja stanowisk na obszarze AZP

3.1. Każde stanowisko posiada dwa numery – numer na obszarze i numer w miejscowości. Sposób zapisu:

Numer na obszarze: 45-67/7

Numer w miejscowości: *nazwa miejscowości, st. nr ... bądź st. nr .... w m. ....*

3.2. Na całym obszarze AZP, niezależnie od przynależności administracyjnej, należy zachować jednolitą ciągłą numerację.

Przy nadawaniu numeru należy zwracać uwagę na to, by zachować kolejność, zwłaszcza w związku z ustaleniami z poprzednich badań (kwerenda AZP). Za numerację jest odpowiedzialny właściwy WKZ, który prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków.

3.3. Badacze powinni zwrócić szczególną uwagę na numerację stanowisk w sytuacji, gdy we wcześniejszych badaniach nieprawidłowo „przycięto” obszar AZP. Jeżeli na poprawnie określonym obszarze AZP znajduje się stanowisko wcześniej przypisane do obszaru sąsiedniego, należy ustalić jego nowy numer – w uzgodnieniu z WKZ. Jeśli natomiast stanowisko wcześniej przypisane do badanego obszaru w rzeczywistości znajduje się na obszarze sąsiednim, należy fakt ten zgłosić WKZ. W obu przypadkach informacja o tych ustaleniach musi znaleźć się w sprawozdaniu z badań AZP (por. rozdział 8).

3.4. „Uwolnionych” numerów AZP nie należy ponownie wykorzystywać, tj. nadawać ich innym stanowiskom - pozostają nieprzypisane żadnemu zabytkowi. Nie mają też wpływu na numerację pozostałych stanowisk na obszarze, nie ulega ona zmianie. Numery te należy wymienić w spisach stanowisk (por. rozdział 10).

3.5. Jeżeli w wyniku kwerendy archiwalnej badacz stwierdzi nieprawidłowości w numeracji stanowisk na obszarze (bądź w miejscowości), powinien w uzgodnieniu z WKZ uporządkować numerację.

3.6. Jeżeli badany obszar znajduje się na terenie dwóch (lub więcej) województw, wszelkie ustalenia należy prowadzić ze wszystkimi właściwymi WKZ i należy w efekcie uzyskać jednolitą numerację.

4. Wytyczne do wypełnienia Karty Ewidencyjnej Zabytku Archeologicznego

Jeżeli *Instrukcja* nie określa inaczej, należy podawać aktualne dane oraz najnowsze ustalenia naukowe.

Dział 0 – górny, prawy róg karty - Stan rozpoznania stanowiska

Pola nr 1 – 7: znakiem X wskazać można jedno lub więcej pól.

Definicje przyjętych oznaczeń:

A – odkrycia wcześniejsze lub dane archiwalne, na odwrocie KEZA w dziale 17 „Inne dane” odnotowuje się skąd pochodzą dane;

T – informacje pochodzą z odkryć terenowych; **W** – badań wykopaliskowych; **P** – badań powierzchniowych; **L** – odkryć luźnych, przypadkowych;

X – weryfikacja terenowa niemożliwa;

N – stanowisko nieistniejące, tj. całkowicie zniszczone lub przebadane.

Dział 1.

Lokalizacja (pola nr 8 - 20)

Pole nr 8: nazwa miejscowości – musi być aktualną nazwą miejscowości, na gruntach której leży stanowisko, zgodną z TERYT². W uzasadnionych przypadkach dodatkowo wpisuje się nazwę części miejscowości (np. dzielnicy miasta). Należy użyć czcionki pogrubionej. Nazwy, pod którymi stanowisko było znane wcześniej, należy umieścić w dziale 17 „Inne dane”.

Pole nr 9: numer stanowiska w miejscowości - numer kolejnego nieruchomego zabytku archeologicznego w obrębie miejscowości³ podanej w polu nr 8 – zapisany cyframi arabskimi. Zmiana nazw miejscowości lub ich zasięgu administracyjnego wymaga ustalenia numeru stanowiska od nowa. Numeracja musi być uzgodniona w WUOZ. Tradycja nadawania stanowiskom numerów

---

² TERYT – Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju. Przy określaniu nazwy miejscowości, na gruntach której położone jest stanowisko, przydatne może być skorzystanie ze strony www.geoportal.gov.pl. W oknie „Zawartość mapy” w zakładce „Lista serwisów” należy zaznaczyć „Państwowy Rejestr Granic”. Po jego rozwinięciu do standardowo wybranych opcji należy dodać „Granice obszarów ewidencyjnych”. Po wybraniu funkcji „Identyfikacja” z paska narzędzi po lewej stronie ekranu i kliknięciu wybranego punktu na mapie, w wyskakującym oknie pojawi się informacja na temat nazwy obszaru ewidencyjnego, w którym się znajduje. Nie jest to jednoznaczne z nazwą miejscowości, ale najczęściej jest ona identyczna.

³ Nieruchome zabytki archeologiczne numeruje się wg kolejności odkrycia. W przypadku działań ewidencyjnych o charakterze uzupełniającym lub weryfikacyjnym, należy ściśle przestrzegać **kontynuacji jednolitej numeracji w obrębie tej samej miejscowości**.

w obrębie miejscowości jest starsza niż program AZP, należy zatem sprawdzić, czy stanowisko nie funkcjonuje już pod jakimś numerem, np. w literaturze bądź w rejestrze zabytków.

Pole nr 10: nazwa gminy (aktualna, zgodna z TERYT).

Pole nr 11: nazwa powiatu (aktualna, zgodna z TERYT).

Pole nr 12: nazwa województwa (aktualna).

Pole nr 13: numer obszaru AZP zapisany cyframi arabskimi, zawierający numer pasa oraz (po myślniku, bez odstępów) numer słupa, wg zestandaryzowanego podziału AZP, dostępnego pod adresem: <http://mapy.zabytek.gov.pl/AZP/service.svc/get>.

Pole nr 14: numer stanowiska na obszarze AZP – numer kolejnego nieruchomego zabytku archeologicznego w obrębie danego obszaru AZP, zapisany cyframi arabskimi (por. informacje w rozdziale 3). Numeracja musi być uzgodniona w WUOZ.

Pola nr 15 - 16: współrzędne geograficzne uzyskane za pomocą systemu nawigacji satelitarnej, mierzone w centralnej części stanowiska. Wzór zapisu: N 52° 13' 53" E 21° 10' 20".

Pole nr 17: nazwa lokalna - nazwa zwyczajowa miejsca lub nazwa własna nieruchomego zabytku archeologicznego.

Pole nr 18: aktualny numer działki geodezyjnej oraz nazwa obrębu geodezyjnego. W przypadku stanowisk o powierzchni do 0,5 ha określenie numeru działki jest obligatoryjne⁴, przy większych nie jest wymagane.

Pole nr 19: identyfikator EGB – ewidencja gruntów i budynków, wypełnienie nie jest wymagane.

Pole nr 20: właściciel terenu – wskazuje się ogólnie poprzez wpisanie z poniższej, otwartej, listy: Skarb Państwa, samorząd, osoba prawna, osoba fizyczna (prywatna), związek wyznaniowy, własność nieuregulowana. Jeżeli stosunek własnościowy nie jest oczywisty, podanie tej informacji jest nieobligatoryjne.

Dział 2.

Położenie fizycznogeograficzne (pola nr 21 - 55)

Pole nr 21: jednostka fizycznogeograficzna (mezoregion) określona według systematyki Jerzego Kondrackiego, np. *Geografia regionalna Polski*, Warszawa 2000.

Pola nr 22 – 55:

Wypełnienie tej części KEZA rozpoczyna się od wybrania właściwej dużej jednostki fizjograficznej spośród następujących: strefa nadmorska (nadzalewowa), duże doliny, małe doliny, strefa poza dolinami, przy czym:

- stanowiska znajdujące się w pobliżu jezior klasyfikuje się jako położone w dużych lub małych dolinach,

---

⁴ Dopuszczalne jest określenie numeru działki na podstawie Geoportalu: www.geoportal.gov.pl.

- rozróżnienie pomiędzy małymi i dużymi dolinami nie zależy od wielkości, ale od posiadania ukształtowanych teras - małe doliny ich nie posiadają,
- jeżeli stanowisko leży na styku dwóch jednostek fizjograficznych, np. małej i dużej doliny, można zakreślić rubryki obu jednostek, jednak niezbędne jest zapisanie tego faktu w rubryce "forma szczególna".

Po wybraniu właściwej jednostki, dokładniej określa się położenie nieruchomego zabytku archeologicznego w tej strefie. Jeżeli wśród rubryk brak adekwatnych określeń części stref (np. klifu w nadmorskiej) i ma to istotne znaczenie dla opisu położenia stanowiska, szczególną cechą położenia stanowiska ujmuje się zwięźle w rubryce „forma szczególna”. Pola niewybranych jednostek fizjograficznych pozostają niewypełnione.

Następnie określa się ekspozycję terenu poprzez zaznaczenie jednej z następujących rubryk:

- teren nieekspozowany (płaski),
- teren ekspozowany (usytuowanie na wzniesieniu),
- teren osłonięty (w zagłębieniu),

oraz odpowiadających pól szczegółowych.

Dział 3.

Utwór geologiczny (pola nr 56 - 59) - charakterystyka zwięźłości gruntu z określeniem rodzaju.

Dział 4.

Dostępność terenu (pola nr 60 - 73) - można wybrać więcej niż jedno pole. W polu 73 opisuje się również ograniczenia dostępności stanowiska, zwłaszcza o charakterze przejściowym (powódź, roztopy itp.).

Dział 5.

Klasyfikacja funkcjonalno-kulturowo-chronologiczna stanowiska (pola nr 74 - 78)

Dane podawane są w porządku chronologicznym (od fazy najstarszej do najmłodszej). Należy wyraźnie zaznaczyć, które informacje uzyskano w wyniku kwerendy archiwalnej, a które w wyniku prospekcji terenowej bądź prac wykopaliskowych. Zapis dotyczy wyłącznie nowych danych, które pochodzą z bieżących badań i kwerendy. W przypadku badań weryfikacyjnych patrz także punkt 7 *Instrukcji*.

Pole nr 74: numeracja porządkowa (cyframi arabskimi) wyodrębnionych faz zasiedlenia nieruchomego zabytku archeologicznego.

Pole nr 75: określenie funkcji danej fazy zasiedlenia.

Pole nr 76: określenie przynależności kulturowej danej fazy zasiedlenia, podaje się pełne nazwy kultur. Przynależność kulturowa powinna zostać określona przez specjalistów od danego okresu.

Pole nr 77: określenie chronologii danej fazy zasiedlenia stanowiska, z podaniem pełnych nazw okresów chronologicznych. Chronologia powinna zostać określona przez specjalistów od danego okresu.

Pole nr 78: podanie liczby i rodzaju zabytków ruchomych, obiektów, warstw i form terenowych z danej fazy zasiedlenia. W przypadku stanowisk o własnej formie terenowej oraz czytelnych na powierzchni reliktyw budownictwa lub architektury należy podać podstawowy opis obiektu, wymiary, kształt.

Przy wypełnianiu powyższych pól należy unikać sformułowań ogólnych, niewiele wnoszących, takich jak „starożytność”, „krzemień”, „ceramika”.

W przypadku prowadzenia badań weryfikacyjnych bądź innych działań, w wyniku których dane są aktualizowane, nie przepisuje się do tego działu informacji z poprzednich KEZA, uwzględnia się jedynie najnowsze ustalenia.

Dział 6.

Opis obszaru stanowiska (pola nr 79 - 94)

Opis warunków obserwacji nieruchomego zabytku archeologicznego oraz określenie nasycenia materiałem zabytkowym. Gęstość występowania znalezisk określa się następująco⁵:

- duża: ponad 10 znalezisk na powierzchni 1 ara,
- średnia: 4 - 10 na 1 arze,
- mała: 1 - 3 na 1 arze.

Pole otwarte (pole 81) oznacza, że część stanowiska jest niedostępna do obserwacji, np. porośnięta lasem bądź zabudowana; **pole zamknięte (pole 82)** oznacza natomiast, że wszystkie granice stanowiska są możliwe do określenia.

Dział 7.

Zagrożenia (pole nr 95)

Charakterystyka zagrożeń nieruchomego zabytku archeologicznego (jak np. głęboka orka, działalność poszukiwaczy skarbów, wydobycie kruszyw), uwzględniająca ich rodzaj i skalę.

Dział 8.

Wnioski konserwatorskie (pola nr 96 – 98)

Zalecane dalsze postępowanie wobec nieruchomego zabytku archeologicznego, wynikające ze stanu zachowania i zagrożeń dla zabytku.

---

⁵ W oparciu o klasyfikację R. Mazurowskiego, *Metodyka archeologicznych badań powierzchniowych*, Warszawa – Poznań 1980, s. 94.

Pole nr 96: niezbędna szczegółowa inwentaryzacja - dotyczy w szczególności stanowisk o własnej formie terenowej. Należy wyjaśnić w dziale 17 o jaki rodzaj inwentaryzacji chodzi, np. plan sytuacyjno-wysokościowy, model 3D, fotografia lotnicza.

Pole nr 97: niezbędne badania wykopaliskowe - zaznaczane jedynie w przypadku konieczności przeprowadzenia badań ratowniczych (powinno mieć uzasadnienie w dziale 7).

Pole nr 98: niezbędna interwencja administracyjna - oznacza konieczność podjęcia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków działań w trybie administracyjnym, np. objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru, zmiany decyzji o wpisie do rejestru, wstrzymania inwestycji, nakazania przeprowadzenia badań. Informacje należy rozwinąć w dziale 17.

Dział 9.

Aktualna ochrona (pola nr 99 – 102)

Określenie aktualnej formy ochrony prawnej, w oparciu o art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Przepis ten przewiduje następujące formy:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii (uwaga: wzór KEZA nie uwzględnia tej formy, informację należy umieścić w dziale 17 – Inne dane);
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (uwaga: w KEZA zaznacza się tylko „plan zagospodarowania przestrzennego”, jednakże wszelkie informacje dotyczące charakteru ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego powinny zostać zamieszczone w dziale 17 Inne dane bądź dołączone do KEZA w postaci załącznika).

Pole nr 99: Nr rejestru zabytków - w tym miejscu należy wpisać numer z księgi „C” rejestru zabytków. Jeżeli rejestr zabytków archeologicznych nie został jeszcze przepisany do księgi „C”, podaje się numery rejestru ze wszystkich decyzji o wpisie do rejestru zabytków dotyczących danego stanowiska.

Pole Nr 100. data wpisu do rejestru - data wydania najstarszej decyzji o wpisie do rejestru zabytków/ orzeczenia o uznaniu zabytek.

Pole nr 101. park kulturowy - zaznaczamy znakiem „X”.

Pole nr 102. plan zagospodarowania przestrzennego - zaznaczamy znakiem „X”.

Dział 10.

Wykonanie karty (pola nr 103 – 106)

Pole nr 103: data przeprowadzenia badań archeologicznych.

Pole nr 104: tytuł naukowy, imię i nazwisko autora.

Pole nr 105: tytuł naukowy, imię i nazwisko konsultanta w zakresie oznaczeń klasyfikacji funkcjonalno-kulturowo-chronologicznej nieruchomego zabytku archeologicznego.

Pole nr 106: tytuł naukowy, imię i nazwisko konsultanta sprawdzającego prawidłowość wykonania KEZA.

Dział 11.

Weryfikacja konserwatorska (pola nr 107 – 108)

Potwierdzenie przez wojewódzkiego konserwatora zabytków lub przez upoważnionego przez niego kierownika delegatury WUOZ włączenia nieruchomego zabytku archeologicznego do wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych.

Dział 12.

Zbiory i nr inwentarza (pola nr 109 – 110)

Należy obowiązkowo podać informację na temat miejsca przechowywania zabytków ruchomych wymienionych w dziale 5. O ile to możliwe, należy wpisać numer inwentarza prowadzonego przez muzeum lub inną jednostkę organizacyjną. W przypadku braku takiej możliwości uwzględnia się numer inwentarza polowego. Informacje dotyczące materiałów z badań archiwalnych, uzyskane w trakcie kwerendy, umieszcza się w działach 15-17.

Dział 13.

Lokalizacja stanowiska archeologicznego na mapie w skali 1:10 000 (pola nr 111 – 115)

Pola nr 111 - 113: nazwa układu kartograficznego oraz numer i godło arkusza mapy, z której pochodzi fragment mapy topograficznej umieszczony w polu 116.

Pola nr 114 - 115: pozostawia się bez wypełnienia.

Pole nr 116: lokalizację i zasięg nieruchomego zabytku archeologicznego oznacza się na mapie topograficznej w skali 1:10 000 w układzie PUWG 1992 (w przypadku braku takiej mapy w zasobach Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, można użyć map w układzie kartograficznym 1965 lub innym), szczegółowe informacje na temat oznaczania stanowiska na mapie znajdują się w rozdziale 8. Wycinek mapy powinien być tak dobrany, żeby, w miarę możliwości, zawierał charakterystyczne elementy ułatwiające lokalizację. Lokalizację stanowiska archeologicznego oznacza się na fragmencie mapy topograficznej w kolorze, dobrej jakości, pozyskanej z legalnych źródeł, z zachowaną skalą. Mapa powinna być drukowana w polu nr 116.

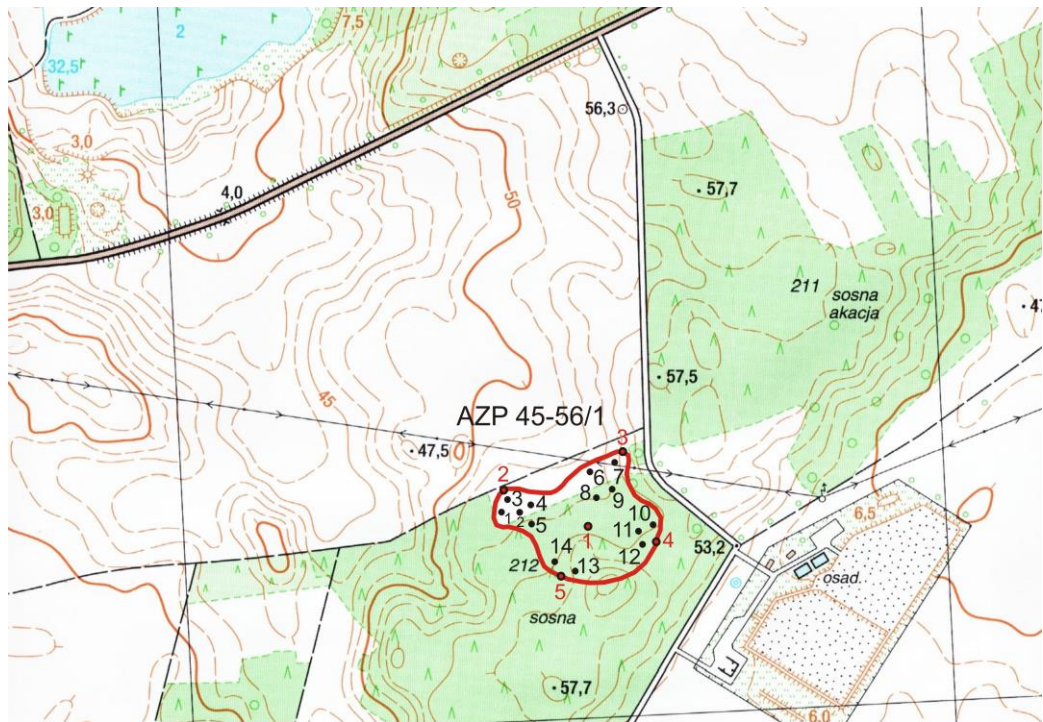
Należy pamiętać, że wyznaczone granice stanowiska stanowić będą podstawę wszelkich działań konserwatorskich.

Dla lokalizacji i określenia zasięgu nieruchomości zabytków archeologicznych w miastach (oraz w innych uzasadnionych przypadkach) wykorzystuje się mapy w skali 1:1 000 i 1:2 000.

Lokalizacja i zasięg nieruchomości zabytku archeologicznego są oznaczane na mapie przy wykorzystaniu następującego systemu znaków graficznych:

1. trójkąt równoramienny o boku 5 mm, bez wewnętrznego wypełnienia, oznacza nieruchomy zabytek archeologiczny znany z kwerendy, o nieustalonej uprzednio lokalizacji, obecnie również negatywnie zweryfikowany (nie udało się go zlokalizować), znak umieszcza się obok nazwy miejscowości domniemanej lokalizacji;
2. trójkąt równoramienny o boku 5 mm, wypełniony, oznacza nieruchomy zabytek archeologiczny znany, o ustalonej lokalizacji, lecz o nieznanym zasięgu (bądź gdy jego weryfikacja w terenie przyniosła wynik negatywny);
3. punkt o średnicy 2 mm oznacza znalezisko pojedyncze, ślad osadnictwa lub stanowisko archeologiczne o powierzchni około 1 ara;
4. zakreskowany okrąg o średnicy 5 mm oznacza stanowisko archeologiczne o powierzchni 0,02-0,5 ha;
5. zakreskowana strefa obwiedziona linią oznacza nieruchomy zabytek archeologiczny o powierzchni powyżej 0,5 ha (kształt znaku powinien możliwie wiernie oddawać zarys granic stanowiska – z zastrzeżeniem dot. stanowisk wielkoobszarowych, por. rozdział 5);
6. w przypadku stanowisk o powierzchni do 0,5 ha, jeśli możliwe jest określenie ich realnego zasięgu, zaleca się jego odzwierciedlenie na mapie. Jest to konieczne w przypadku obiektów, które mają przebieg liniowy, takich jak np. relikty wałów, grobli czy mostów.

Na obszarach, gdzie materiał zabytkowy występuje w skupiskach, zaleca się unikanie traktowania każdego skupiska jako oddzielnego stanowiska. Dotyczy to również pojedynczych kurhanów, dymarek, mielerzy, terp, reliktyw zabudowań i innych obiektów, które mogą być częścią jednego stanowiska (Ryc. 1).

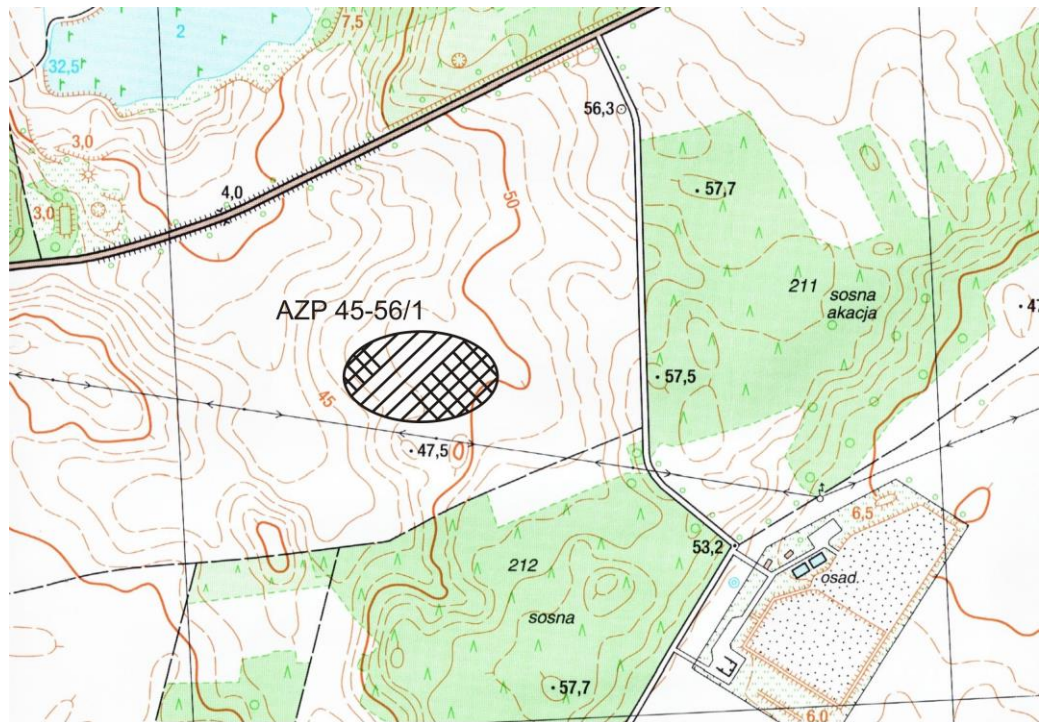
legenda: • kurhan

1: N 52° 13' 53", E 21° 10' 20"	1: N 52° 13' 55", E 21° 10' 23"	6: N 52° 13' 51", E 21° 10' 22"	11: N 52° 13' 51", E 21° 10' 22"
2: N 52° 13' 55", E 21° 10' 16"	2: N 52° 13' 56", E 21° 10' 46"	7: N 52° 13' 52", E 21° 10' 18"	12: N 52° 13' 52", E 21° 10' 18"
3: N 52° 13' 56", E 21° 10' 24"	3: N 52° 13' 59", E 21° 10' 14"	8: N 52° 13' 53", E 21° 10' 29"	13: N 52° 13' 53", E 21° 10' 29"
4: N 52° 13' 51", E 21° 10' 23"	4: N 52° 13' 52", E 21° 10' 20"	9: N 52° 13' 54", E 21° 10' 23"	14: N 52° 13' 54", E 21° 10' 23"
5: N 52° 13' 52", E 21° 10' 17"	5: N 52° 13' 51", E 21° 10' 12"	10: N 52° 13' 51", E 21° 10' 17"	

Ryc. 1. Przykład zaznaczenia cmentarzyska kurhanowego z kilkoma skupiskami kurhanów.

Skupiska ruchomych zabytków archeologicznych oznaczamy dodatkową szrafurą (Ryc. 2). Jeżeli jest to możliwe zabytki nieruchome o własnej formie terenowej np. kurhany, kopce, w obrębie stanowiska zaznaczamy w czytelny, dostosowany do przypadku, sposób. Konieczne jest wyjaśnienie oznaczeń w legendzie.

legenda: skupisko ceramiki

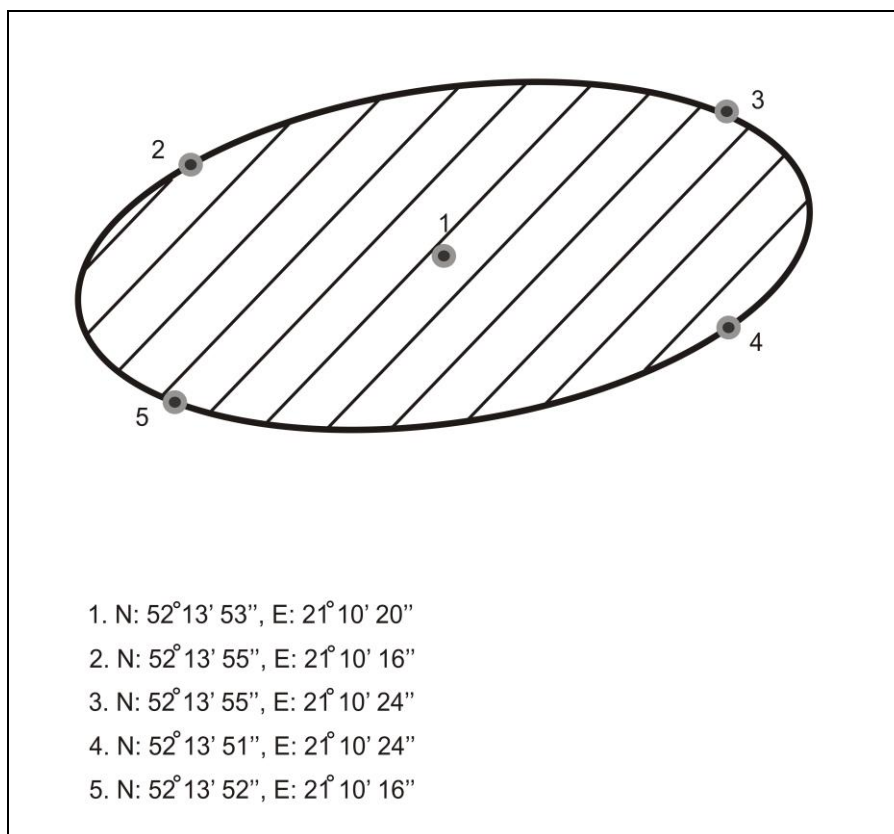
Ryc. 2. Sposób oznaczania skupisk fragmentów ceramiki.

Należy zadbać o to, by oznaczenia były wyraźnie widoczne na mapie i umożliwiały szczegółową lokalizację stanowiska. Zaleca się użycie wyrazistych i kontrastowych kolorów jak np. czerwonego, ciemnoniebieskiego lub fioletowego.

Obok wrysowanego na mapę znaku, symbolizującego lokalizację i zasięg stanowiska archeologicznego, umieszcza się numer identyfikacyjny krajowej ewidencji zabytków archeologicznych, składający się z numeru obszaru AZP oraz numeru stanowiska na obszarze, tj. numeracja AZP zapisana wg schematu: AZP 45-56/12. Zaleca się użycie czcionki Times New Roman rozmiar 10, styl pogrubiony. W uzasadnionych przypadkach można odstąpić od umieszczenia na mapie pełnego numeru AZP, ograniczając się do wskazania numeru stanowiska na obszarze.

W przypadku kiedy KEZA sporządzana jest na podstawie wyników własnych badań wykopaliskowych, zalecane jest oznaczenie na mapie 1:10 000 zasięgu prowadzonych prac i umieszczenie stosownej legendy.

W przypadku stanowisk archeologicznych o powierzchni powyżej 0,5 ha, dokonuje się pomiaru GPS w pięciu punktach: pierwszy punkt możliwie najbliżej centrum stanowiska, następne na linii granicy zasięgu stanowiska. Punkty pomiarów oznacza się na mapie (numeracja cyframi arabskimi), a uzyskane współrzędne geograficzne podaje poniżej mapy, wg schematu przedstawionego na Ryc. 3.

Ryc. 3. Sposób wykonania pomiarów i ich odzwierciedlenia na mapie w skali 1:10 000.

Zaleca się załączenie punktów pomiarowych GPS w wersji elektronicznej, wraz z informacją w jakim układzie zostały wykonane pomiary. Należy je opisać w sposób umożliwiający identyfikację stanowiska, którego dotyczą.

Dział 14.

Historia badań stanowiska (pola nr 117 – 119)

Chronologiczne zestawienie poprzednich badań i działań konserwatorskich przy nieruchomym zabytku archeologicznym, ze wskazaniem osoby i/lub instytucji, która je prowadziła.

Dział 15.

Dokumentacja (pole nr 120)

Zestawienie dokumentacji archiwalnej dotyczącej nieruchomego zabytku archeologicznego wraz ze wskazaniem miejsca jej przechowywania. Wykaz dokumentacji stworzonej w ramach aktualnych badań (zdjęcia lotnicze, dokumentacja związana z lotniczym skanowaniem laserowym i inne).

Dział 16.

Literatura (pole nr 121)

Szczegółowa bibliografia, obejmująca historię i wyniki badań stanowiska.

Dział 17.

Inne dane (pole nr 122)

Uwagi i dane dodatkowe. W tym miejscu znajduje się rozwinięcie uwag z poprzednich działów. Szczególną uwagę należy zwrócić na umieszczenie informacji o zmianach w numeracji i nazwach stanowisk oraz o zmianach administracyjnych. W tym miejscu należy również umieścić dane o ewentualnej niezgodności numeracji AZP. Jeżeli stanowisko było badane wykopaliskowo, należy w miarę możliwości określić wielkość przebadanej powierzchni i lokalizację wykopów badawczych; jeżeli KEZA sporządzana jest jako wynik prac wykopaliskowych, umieszczenie przedmiotowych danych jest obowiązkowe.

Tutaj także powinien znaleźć się opis metody badawczej, dzięki której stanowisko zostało odkryte (LIDAR, fotografia lotnicza i inne). Jest to też miejsce na informację o innych formach ochrony (np. Pomnik Historii, Natura 2000, Park Narodowy).

5. KEZA stanowiska wielkoobszarowego

5.1. Przez stanowiska wielkoobszarowe rozumiemy m.in. miasta i wsie historyczne, pola eksploatacji górniczej i hutniczej, obszary produkcji węgla drzewnego, pola bitew, fortyfikacje polowe itp.

5.2. Przy wyznaczaniu granic stanowiska wielkoobszarowego zaleca się korzystanie z obiektów łatwo identyfikowalnych w terenie, jak granic działek geodezyjnych, cieków czy dróg. Wytyczony w ten sposób zasięg będzie lepiej służył ochronie stanowiska, w tym ustalaniu przez WKZ zakresu niezbędnych działań w przypadku planowanych zmian sposobu użytkowania terenu (np. inwestycji) czy stwierdzonych zniszczeń.

5.3. Przy zaznaczaniu granic stanowisk archeologicznych o znacznych powierzchniach dopuszcza się stosowanie wycinka mapy topograficznej w skali 1:25 000, którego wielkość można zmodyfikować tak by zmieścił się on w dziale 13, w polu nr 116. W każdym przypadku należy umieścić skalę liniową. Granice uwidocznione na mapie zaznacza się kolorem czerwonym i nie stosuje wypełnienia w postaci kreskowania.

5.4. Jeżeli w obrębie stanowiska wielkoobszarowego zlokalizowano mniejsze stanowiska o zwartych, możliwych do określenia granicach zasięgu lub ślady osadnicze, wyróżniające się odmienną klasyfikacją funkcjonalno-kulturowo-chronologiczną, należy traktować je jako odrębne, nadać im osobne numery AZP i założyć KEZA dla każdego z nich. Dotyczy to również stanowisk, które mają przebieg liniowy i przecinają inne stanowiska, o odmiennym charakterze.

5.5. Jeśli numery działek nie zmieściły się w dziale 1 w polu nr 18, to należy je podać w dziale 17 – Inne dane. Jeżeli teren jest bardzo rozdrobniony własnościowo, można odstąpić od wyszczególnienia numerów działek.

5.6. W przypadku reliktywów fortyfikacji polowych (zwłaszcza nowożytnych i współczesnych), pól bitew czy innych miejsc związanych z konkretnymi wydarzeniami historycznymi, w polu nr 77 należy podać konkretne daty (np. data dzienna starcia).

Przykład działu 5 i 17 KEZA wypełnionego dla pola bitwy lub reliktywów fortyfikacji:

pole nr 75 – funkcja: wpisać rodzaj starcia np.: „miejsce potyczki”, „pole bitwy” lub rodzaj fortyfikacji np.: „transzeja”,

pole nr 76: kultura - pozostawić puste,

pole nr 77: chronologia - podać możliwie precyzyjnie, np. datę dzienną starcia np. 12.08.1759 r.,

pole nr 78: opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych - jeśli takie znaleziono i/lub zaobserwowano, wpisać konkretne liczby, np. „245 pocisków do broni strzeleckiej, 62 odłamki granatów artyleryjskich, 25 kul kartaczowych, 22 guziki, 3 klamry” itp.

dział 17: inne dane - należy wpisać informacje na temat:

- konfliktu zbrojnego, w ramach którego stoczono starcie lub wybudowano fortyfikację np. „wojna siedmioletnia (1756-1763)”, „I wojna światowa (1914-1918)”,
- stron walczących,
- publikacji na temat starcia (np. monografii bitwy) lub fortyfikacji.

Dodatkowo w tym dziale można umieścić wszelkie uwagi i spostrzeżenia dotyczące stanowiska.

5.7. Stanowiska wielkoobszarowe to często zabytki o metryce nowożytnej lub młodszej. Zgodnie z *Instrukcją ewidencji stanowisk archeologicznych metodą badań powierzchniowych (Archeologiczne Zdjęcie Polski) z 1984 roku*⁶, „lokalizuje się stanowiska aż do czasów najnowszych (z dziewiętnastowiecznymi włącznie)”. W ewidencji AZP powinny zatem znaleźć się „wszelkie kopce, fundamenty budowli, tak mieszkalnych, jak gospodarczych i obronnych, ślady po kopalniach (wyróbkach), płuczniach, urządzeniach do wytopu metali, szkła, itp.”⁷. Marek Konopka podkreśla, że szczególnie ważne jest „uchwycenie stanowisk pozostających po opuszczonych wsiach, a niekiedy i miastach”⁸, tj. zewidencjonowanie obszarów dawnych miejscowości, m.in. dziedzictwa Mazurów czy Łemków. Należy również ewidencjonować istniejące miejscowości, o ile mają metrykę historyczną.

Dokładnego rozpoznania i dokumentowania nie wymagają relikty budownictwa i architektury, należy jednak pamiętać, że z reguły są one częścią stanowiska archeologicznego.

---

⁶ *Instrukcja ewidencji stanowisk archeologicznych metodą badań powierzchniowych (Archeologiczne Zdjęcie Polski)*, oprac. M. Konopka, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1984, s. 10.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

6. Badania obejmujące część obszaru AZP

6.1. Dokumentacja ewidencyjna powstaje w wyniku różnych działań badawczych. W przypadku prowadzenia badań wykopaliskowych należy sporządzić KEZA dla badanego stanowiska i przekazać ją właściwemu WKZ w 2 egzemplarzach, po każdym sezonie badawczym. W przypadku badań powierzchniowych należy wykonać komplet dokumentacji (zgodnie z wykazem w rozdziale 1).

6.2. W przypadku badań powierzchniowych na zdefiniowanym obszarze innym, niż wynikający z siatki AZP (np. trasa inwestycji liniowej, dolina rzeki, kotlina), należy wykonać sprawozdanie z całości projektu oraz kompletną dokumentację dla poszczególnych obszarów AZP.

6.3. Nie jest konieczne wykonywanie nowych KEZA oraz spisów dla stanowisk nie objętych projektem badawczym (nie dotyczy spisu stanowisk, których numeracja uległa zmianie – porównaj punkt 10.5).

6.4. Mapa zbiorcza obszaru AZP (w skali 1:25 000) powinna zawierać wszystkie znane stanowiska na obszarze, także te rozpoznane podczas poprzednich badań (tzn. ujęte wcześniej na mapie obszaru).

7. Wytyczne do sporządzania dokumentacji badań weryfikacyjnych

W dokumentacji z **badan AZP o charakterze weryfikacyjnym** (tzw. drugie i trzecie przejście) stosuje się następujące zasady:

7.1. Bez porozumienia z wojewódzkim urzędem ochrony zabytków nie wolno zmieniać numeracji nieruchomości zabytku archeologicznego.

7.2. W wyniku badań weryfikacyjnych należy sporządzić kompletną dokumentację badań AZP, zgodnie z wykazem w rozdziale 1.

7.3. Mapa zbiorcza obszaru (w skali 1:25 000), która powstaje w wyniku badań weryfikacyjnych, powinna odzwierciedlać aktualny stan wiedzy o dziedzictwie archeologicznym na tym obszarze. Wszelkie wątpliwości (np. kilka funkcjonujących dla obszaru map) należy skonsultować z WKZ.

7.4. KEZA jest zakładana dla następujących nieruchomości zabytków archeologicznych:

- stanowiska nowoodkryte,
- stanowiska zweryfikowane pozytywnie,
- stanowiska zweryfikowane negatywnie (zlokalizowane w terenie, brak materiału zabytkowego),
- stanowiska archiwalne, których lokalizację udało się ustalić,
- dla wszystkich stanowisk, których numeracja uległa zmianie (np. wskutek standaryzacji siatki AZP).

7.5. W przypadku stanowisk archiwalnych, których lokalizacja nie jest znana i nie można ich było poddać weryfikacji, nie zakłada się nowych kart. Spis tych stanowisk powinien zostać dołączony do sprawozdania – wg wytycznych w rozdziale 10 (10.3).

7.6. Dane na karcie powinny odpowiadać stanowi faktycznemu w dniu przeprowadzania badań weryfikacyjnych.

7.7. W dziale 15 należy wymienić wszystkie KEZA sporządzone dotychczas dla stanowiska, wskazując datę wykonania oraz numery AZP i nazwę miejscowości, jeśli uległy zmianie. W działach 15-17 zamieszcza się informacje archiwalne na temat stanowiska, warunków jego odkrycia, pozyskanego wówczas materiału zabytkowego, chronologii, dostępności, wyników kolejnych badań powierzchniowych (uwzględniając datę ich prowadzenia obok wyróżnionych faz zasiedlenia i znalezisk), lokalizacji wykopów badawczych, powierzchni przebadanej wykopaliskowo itp., a także wszelkie inne uwagi badacza, ze wskazaniem źródła danych. W dziale 5 należy ująć wyłącznie wyniki aktualnie prowadzonych badań i kwerendy (czyli takie, których nie uwzględniono w poprzednich KEZA). Jeżeli jedna lub więcej faz zasiedlenia nie została potwierdzona w aktualnych ustaleniach, należy ją wymienić z uwagą „weryfikacja negatywna” i wyjaśnieniem, np. „brak znalezisk na powierzchni”.

7.8. Stanowiska zweryfikowane negatywnie utrzymują swoją dotychczasową numerację i na mapie obszaru oznaczane są czarnym trójkątem – z zastrzeżeniem wytycznych w rozdziale 3 (Numeracja stanowisk). W dziale 5, w polu nr 78 (opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych), należy umieścić informację o podstawie negatywnej weryfikacji, jak np. „brak obiektów czytelnych na powierzchni”, „brak zabytków ruchomych na powierzchni”, „badania sondażowe wykazały brak nawarstwień kulturowych”. W polach 75-77 należy umieścić znak „-”.

7.9. Lokalizację stanowiska archeologicznego oznacza się na fragmencie dobrej jakości mapy topograficznej w skali 1:10 000 w kolorze, z zachowaną skalą, pozyskanej z legalnych źródeł. Używa się map w układzie 1992, zgodnie z wytycznymi dla działu 13 KEZA, zawartymi w rozdziale 3 niniejszej *Instrukcji*. Na mapie w skali 1:10 000, poza symbolem czarnego trójkąta, oznacza się zasięg stanowiska określony podczas poprzednich badań (graficznie odwzorowany za pomocą linii przerywanej), o ile był on przedstawiony na starszej KEZA zakreśloną strefą, oznaczającą zasięg stanowiska o powierzchni powyżej 0,5 ha bądź obiektów o przebiegu liniowym. Nie dotyczy to sytuacji, kiedy badania obejmujące cały wyznaczony wcześniej obszar wykazały, że stanowisko archeologiczne nigdy nie istniało w tym miejscu.

7.10. W przypadku zmiany zasięgu stanowiska w stosunku do poprzednich ustaleń, fakt ten należy skomentować w dziale 17.

7.11. Jeżeli w wyniku dokonania nowych ustaleń naukowych połączono sąsiadujące ze sobą stanowiska w jeden nieruchomy zabytek archeologiczny, należy nadać mu numer jednego z nich (najniższy) i sporządzić jedną KEZA. Dotychczasowe numery pozostałych stanowisk, które uległy połączeniu, pozostają niewykorzystane. W KEZA, w dziale 17, powinna znaleźć się informacja o dokonanej zmianie, wraz z wyjaśnieniem przesłanek naukowych oraz numerami AZP stanowisk, które funkcjonowały przed połączeniem w jeden obiekt. Stanowiska te należy wymienić w *Spisie stanowisk, których numeracja uległa zmianie* (por. punkt 10.5).

7.12. Wytyczne zawarte w punktach 7.1, 7.4, 7.6, 7.7, 7.8, 7.9, 7.10, 7.11 stosuje się także do sporządzenia KEZA odzwierciedlającej wyniki badań weryfikacyjnych prowadzonych na pojedynczych stanowiskach.

8. Mapa zbiorcza obszaru w skali 1:25 000

Mapa zbiorcza obszaru sporządzona jest na odpowiednim wycinku dobrej jakości mapy topograficznej w kolorze, z zachowaną skalą, pozyskanej z legalnych źródeł. Należy przygotować plik w formacie SHP ze wszystkimi obiektami punktowymi oraz powierzchniowymi na obszarze AZP. Zawartość pliku powinna być zgodna ze standardem zamieszczonym na stronie internetowej NID (por. załączniki nr 3 i nr 4 do *Instrukcji*), chyba że WKZ przyjął inne założenia w tym zakresie. Dane przestrzenne w formacie SHP powinny być pozyskiwane w układzie PUWG 1992. Nazwą pliku powinien być nr obszaru AZP.

Wydrukowana mapa zbiorcza obszaru zawiera:

- w prawym górnym rogu numer obszaru AZP (czcionka Times New Roman 14, styl pogrubiony),
- oznaczenia graficzne wszystkich nieruchomych zabytków archeologicznych powinny odzwierciedlać dokładną lokalizację i zasięg stanowiska przedstawiony na mapach w skali 1:10 000 oraz być opatrzone czytelnymi numerami stanowisk na obszarze,
- na mapie stosuje się oznaczenia zgodne z schematem dla mapy w skali 1:10 000 – z tym, że trójkąty mają bok o długości 3 mm,
- w przypadku badań o charakterze weryfikacyjnym mapa przedstawia aktualny stan badań (wszystkie znane stanowiska),
- na odwrocie podaje się układ kartograficzny mapy i godło arkusza, oraz **datę sporządzenia mapy**,
- w przypadku stanowisk, których większa część znajduje się na obszarze sąsiednim (i są przypisane do obszaru sąsiedniego), na mapie należy nanieść zasięg stanowiska oraz jego pełny numer, zawierający numer obszaru. Przykład: na mapie obszaru nr 34-27 umieszczamy pełny numer stanowiska 34-28/4.

9. Sprawozdanie z badań AZP

Sprawozdanie z badań przygotowuje się odrębnie dla każdego obszaru AZP. Podpisuje je osoba kierująca badaniami. Sprawozdanie zawiera ponumerowane strony, spis treści oraz rozdziały ponumerowane i zatytułowane wg poniższego schematu:

We wstępie należy przedstawić informacje o wykonawcy badań (nazwa instytucji bądź firmy, dane kierownika badań⁹), z jakich źródeł były finansowane, z jakiego powodu były prowadzone (uzasadnienie prowadzenia badań, na czyje zlecenie). Należy też opisać wszelkie zmiany w numeracji stanowisk w obrębie badanego obszaru, także te, które dokonane zostały wskutek precyzyjnego określenia przebiegu granic obszarów (digitalizacji siatki AZP).

---

⁹ Osoba, która pełni funkcję kierownika badań zgodnie z decyzją o pozwoleniu na prowadzenie badań.

9.1. Lokalizacja obszaru w systemie podziału administracyjnego

Należy podać przynależność administracyjną obszaru AZP (gmina, powiat, województwo) oraz wykaz miejscowości zgodny z TERYT. W przypadku badań weryfikacyjnych należy opisać zmiany nazw i granic miejscowości w stosunku do poprzednich badań.

9.2. Położenie fizycznogeograficzne

Opis położenia i głównych cech obszaru w oparciu o systematykę **Jerzego Kondrackiego** (patrz rozdział 4 - Wytyczne do wypełnienia KEZA, Dział 2, pole 21).

9.3. Metody badawcze

Opis zastosowanych metod badawczych, wraz z oceną ich skuteczności na badanym terenie, w tym:

- analiza zdjęć lotniczych i satelitarnych, wykonanych w ramach zadania, bądź pozyskanych z ogólnodostępnych źródeł (w tym także zdjęć archiwalnych), np. Google Earth, Geoportal, jak również Centralne Archiwum Wojskowe, Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej;
- analiza i interpretacja danych lidarowych, pozyskanych metodą lotniczego skanowania laserowego. Kiedy dane pochodzą z dostępnych zasobów, zaleca się pozyskanie chmury punktów w formacie .LAS, opracowanie NMT i stworzenie co najmniej kilku podstawowych wizualizacji (hillshade, sky-view factor, colour cast, LRM). Innym, mniej korzystnym rozwiązaniem jest pozyskanie danych w formacie .ASCII bądź analiza danych dostępnych na Geoportalu. Konieczne jest określenie źródła i rodzaju danych oraz opisanie podejmowanych działań.

Jeżeli w procesie badawczym zastosowano wyżej wymienione metody, wskazane jest zilustrowanie ich wyników. Istotne jest oznaczenie obiektów, które podczas analizy wytypowane zostały jako potencjalne stanowiska archeologiczne oraz określenie, które z nich zostały zweryfikowane pozytywnie podczas badań terenowych (mapy z warstwą interpretacyjną).

9.4. Kwerenda archiwalna

Rozdział powinien zawierać wyniki kwerendy archiwalnej, a w szczególności:

- wykaz źródeł archiwalnych i instytucji, których zasoby wykorzystano (w tym muzea przechowujące zabytki z wcześniej prowadzonych badań, CODGIK, Centralne Archiwum Wojskowe, WUOZ i inne),
- literaturę, na podstawie której ustalono listę stanowisk archiwalnych,
- wykaz stanowisk wpisanych do rejestru zabytków, omówienie problemów z identyfikacją stanowisk, ich lokalizacją i zasięgiem,
- omówienie wszystkich badań archeologicznych przeprowadzonych w granicach obszaru, z podaniem ich zakresu i ogólnych wyników,
- kwerendę historyczną dotyczącą lokacji oraz dziejów miast i wsi, a także archiwalnych odkryć, w tym także przypadkowych, dokonanych na ich obszarze;

- kwerendę kartograficzną, z zasobów archiwalnych i materiałów GUGIK,

Kwerenda powinna opierać się na materiałach naukowych i być realizowana z wykorzystaniem aparatu naukowego.

9.5. Przebieg badań powierzchniowych

- Należy podać dokładną datę rozpoczęcia i zakończenia badań terenowych oraz skład zespołu, który je prowadził. Wymienić osoby, które wykonały opracowanie wyników badań, ze wskazaniem konsultantów oraz osób odpowiedzialnych za wykonanie poszczególnych zadań.
- Podać **miejsce przechowywania pozyskanego materiału zabytkowego i dokumentacji**.
- Zaleca się dołączenie do dokumentacji zapisu trasy przejścia każdego z uczestników, zarówno w formie papierowej (na odpowiednim podkładzie mapowym), jak i elektronicznej. Trasa powinna być rejestrowana za pomocą odbiornika GPS bądź aplikacji na inne urządzenie mobilne (np. smartfon, tablet) w czasie rzeczywistym – w trybie śledzenia trasy.

9.6. Dostępność obszaru do badań powierzchniowych i warunki obserwacji

Należy omówić i określić procentowo dostępność obszaru do badań, przedstawić strukturę zagospodarowania obszaru, czyli powierzchnie zabudowane, zalesione, zajęte pod uprawy i inne, np. zalane. Opisać warunki obserwacji terenu: pogodowe, gleby, roślinność.

Zaleca się sporządzenie odrębnej mapy obszaru w skali 1:25 000, przedstawiającej teren niedostępny do badań powierzchniowych, który należy zakreślić kolorem żółtym. Obszary miast i wsi nie są traktowane jako niedostępne do badań (wymagają przyjęcia metod badawczych o odmiennym charakterze).

9.7. Podsumowanie wyników badań i wnioski konserwatorskie

Opis wyników prac terenowych, zawierający informację na temat odkrytych stanowisk, ich zróżnicowania funkcjonalno-chronologicznego oraz dynamiki procesów osadniczych. Wyniki badań powinny być przeanalizowane na tle dziejów regionu.

We wnioskach konserwatorskich powinny być wskazane nieruchome zabytki archeologiczne o dużym znaczeniu naukowym oraz zabytki poważnie zagrożone, które wymagają interwencji konserwatorskiej. Należy także przedstawić sugestie badacza co do sposobu ochrony wymienionych stanowisk.

10. Spisy stanowisk archeologicznych na obszarze

Do opracowania dołącza się następujące spisy:

10.1. Spis stanowisk archeologicznych na obszarze

Spis powinien być uporządkowany zgodnie z numeracją stanowisk na obszarze i zawierać dane w następujących kolumnach:

1. Nr na obszarze
2. Nazwa miejscowości
3. Nr w miejscowości
4. Chronologia (epoka, faza)
5. Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
6. Nr rejestru zabytków (jeśli jest)
7. Informacje o zmianach numeracji i nazwy stanowiska (pełne poprzednie numery stanowiska – na obszarze, w miejscowości lub nr rejestru, a także poprzednia nazwa miejscowości)

10.2. Alfabetyczny spis stanowisk na obszarze

Spis powinien być uporządkowany alfabetycznie wg nazw miejscowości na obszarze i zawierać dane w następujących kolumnach:

1. Nazwa miejscowości
2. Nr w miejscowości
3. Nr na obszarze
4. Chronologia
5. Funkcja

10.3. Spis stanowisk archiwalnych

Spis powinien zawierać dane w następujących kolumnach:

1. Nr na obszarze
2. Nazwa miejscowości (na podstawie kwerendy)
3. Nr w miejscowości
4. Chronologia (epoka, faza)
5. Funkcja

10.4. Spis stanowisk wg chronologii i funkcji

Spis ten powinien być uporządkowany chronologicznie i zawierać dane w następujących kolumnach:

1. Chronologia (epoka, faza)

2. Kultura
3. Funkcja w danej fazie
4. Nr na obszarze
5. Nazwa miejscowości
6. Nr w miejscowości

10.5. Spis stanowisk, których numeracja uległa zmianie

Jeżeli zaistnieje konieczność – sporządza się dodatkowy spis stanowisk, które we wcześniejszych ustaleniach badawczych przypisano do badanego obszaru, a które w rzeczywistości znajdują się na obszarach sąsiednich. Dotyczy to również stanowisk, których numeracja uległa zmianie z innych powodów, np. nowych ustaleń naukowych, w wyniku których połączono dwa lub więcej stanowisk w jedno czy zdublowanej numeracji na obszarze. Spis powinien zawierać następujące dane:

1. Nazwa miejscowości
2. Nr w miejscowości
3. Nr obszaru, na którym jest położone stanowisko
4. Obecny numer na obszarze
5. Dotychczasowy numer na obszarze
6. Inne zmiany

11. FOTOGRAFIE STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

11.1. Dla każdego nieruchomego zabytku archeologicznego wykonuje się dokumentację fotograficzną, którą zapisuje się zbiorczo dla całego obszaru - maksymalnie 4 zdjęcia na stanowisko w formacie JPG, opisane wg następującego wzoru: numer obszaru AZP_numeral stanowiska na obszarze_kolejny numer zdjęcia (np. AZP 45_67_7_a). Zdjęcia powinny być ostre, dobrej jakości.

11.2. Należy stworzyć plik z opisem poszczególnych fotografii (w formie tabeli), z określeniem kierunku świata, ewentualnie opisem charakterystycznych elementów. Nie jest konieczne drukowanie pełnej dokumentacji fotograficznej. W sprawozdaniu powinien znaleźć się wybór zdjęć. Rekomenduje się umieszczanie fotografii stanowiska w KEZA, w działach 15-17.

12. RYSUNKI I FOTOGRAFIE ZABYTKÓW

Dokumentacja powinna zawierać rysunki i fotografie wybranych, charakterystycznych zabytków ruchomych. Zdjęcia i rysunki powinny być wykonane zgodnie ze standardem dla opracowań naukowych (np. zawierać skalę). Podstawowy standard wykonywania dokumentacji rysunkowej

określony został w książce W. Gawrysiak-Leszczyńskiej *Jak rysować zabytki archeologiczne. Podstawowe zasady dokumentacji*, Biskupin 2003.